

Nadzór Bankowy EBC: ocena ryzyka na rok 2019

1 Wstęp

Dla skutecznego prowadzenia nadzoru bankowego kluczowa jest identyfikacja i ocena ryzyk, na jakie narażone są nadzorowane podmioty. Analiza ryzyka jest także podstawą wyznaczania **priorytetów nadzorczych** w ramach regularnego procesu planowania strategicznego.

Nadzór Bankowy EBC przeprowadza procedurę identyfikacji i oceny ryzyka co roku, we współpracy z właściwymi organami krajowymi. Wykorzystuje przy tym informacje z wielu źródeł, w tym dostarczone przez wspólne zespoły nadzorcze i międzywydziałowe jednostki mikro- i makroostrożnościowe. Uwzględnia także rozmowy prowadzone z bankami i odpowiednimi organami.

2 Mapa ryzyka w SSM na rok 2019

Najważniejsze wyniki tej procedury przedstawia mapa ryzyka w SSM (rysunek 1). Widać na niej główne czynniki ryzyka dla systemu bankowego strefy euro w horyzoncie od dwóch do trzech lat, rozmieszczone względem osi „prawdopodobieństwo ryzyka” i „wpływ ryzyka”. Czynniki tych nie należy interpretować pojedynczo, ponieważ jedne mogą wyzwać lub potęgować inne. Mapa ryzyka dla jednolitego mechanizmu nadzorczego ukazuje łączny obraz całej strefy euro, czyli jedynie najważniejsze czynniki. Nie próbowano ująć na niej wszystkich zagrożeń, na jakie narażone są nadzorowane banki.

Rysunek 1

Mapa ryzyka w SSM na rok 2019

Źródła: EBC i właściwe organy krajowe

Dominujące czynniki ryzyka dla systemu bankowego strefy euro to: niepewność geopolityczna, poziom kredytów zagrożonych (NPL) i ich potencjalne narastanie w przyszłości oraz cyberprzestępczość i zakłócenia informatyczne. Następne w kolejności są: korekty wyceny ryzyka na rynkach finansowych, otoczenie niskich stóp procentowych i reakcja banków na regulacje prawne.

W porównaniu z rokiem ubiegłym w strefie euro znacznie zmalały ryzyka wynikające z sytuacji gospodarczej i fiskalnej, głównie dzięki sprzyjającej koniunkturze. Równocześnie nastąpił wzrost niepewności geopolitycznej i ryzyka korekt wyceny na rynkach finansowych. Postępy cyfryzacji prowadzą do wzrostu ryzyk związanych ze starszymi systemami IT i cyberatakami w bankach.

3 Kluczowe czynniki ryzyka

Niepewność geopolityczna stanowi rosnące zagrożenie zarówno dla światowych rynków finansowych, jak i dla perspektyw gospodarczych w strefie euro. W ostatnim czasie w niektórych krajach niepewność polityczna wzrosła. Jeśli chodzi o brexit, nie określono jeszcze ostatecznie planu przejścia i umów o wystąpieniu. Banki i nadzorcy muszą więc kontynuować przygotowania i planowanie awaryjne, uwzględniając wszystkie możliwe scenariusze. Obawy związane z brexitem obejmują szerokie spektrum zagrożeń, związanych m.in. z utrzymaniem ciągłości działania i okresem przejściowym, ciągłością umów, arbitrażem regulacyjnym, czyli wykorzystywaniem różnic w przepisach krajowych, i możliwością wystąpienia skutków ogólnogospodarczych. Ryzyko znacznego utrudnienia dostępu do usług finansowych w strefie euro jest ograniczone, ale potencjalna fragmentacja tej branży mogłaby zmniejszyć jej efektywność. Nasiliły się także obawy związane ze wzrostem protekcjonizmu handlowego. Bezpośrednie skutki ogólnogospodarcze dotychczas wprowadzonych cel powinny być dość ograniczone, ale eskalacja konfliktów handlowych rodziłaby już znaczne ryzyko. Także niekorzystny rozwój sytuacji na niektórych rynkach wschodzących może negatywnie wpłynąć na otoczenie makroekonomiczne strefy euro lub jej rynki finansowe. Wreszcie – dodatkowym źródłem słabości jest ryzyko fragmentacji regulacyjnej na poziomie międzynarodowym.

Główną obawą wielu instytucji ze strefy euro pozostaje **wysoki poziom kredytów zagrożonych**, choć w ostatnich latach jakość aktywów znacznie się poprawiła. Rekomendacja w sprawie kredytów zagrożonych nałożyła na banki z wysokim stanem NPL obowiązek przyjęcia strategii jego obniżenia. Dotychczasowe działania przyniosły już wyraźne efekty: wskaźnik NPL dla instytucji istotnych spadł z 8% w 2014 do 4,9% w IV kw. 2017. Niemniej obecny poziom kredytów zagrożonych w strefie euro jest wciąż zbyt wysoki na tle standardów międzynarodowych i potrzeba dalszych starań, by uporać się z tym problemem. Wysoki stan NPL niekorzystnie wpływa na bilanse, rentowność i kapitał banków¹. Dlatego uporanie się ze „starymi” kredytami zagrożonymi, w tym monitorowanie postępów banków w ich

¹ O niekorzystnym wpływie kredytów zagrożonych na akcję kredytową banków można przeczytać w [wytocznych EBC dla banków w sprawie kredytów zagrożonych z marca 2017](#).

redukowaniu, pozostają jednym z głównych priorytetów europejskiego nadzoru bankowego.

Ponadto tendencja do szukania najbardziej rentownych możliwości inwestycyjnych może **zwiększyć prawdopodobieństwo ponownego narastania kredytów zagrożonych**. W pierwszym kwartale 2018 banki ze strefy euro informowały o złagodzeniu warunków udzielania kredytów dla przedsiębiorstw i kredytów mieszkaniowych dla gospodarstw domowych². Co więcej, kredytodawcy wydają się zwracać w kierunku bardziej ryzykownych sektorów. W strefie euro znacznie wzrosła emisja kredytów lewarowanych (po ostrym spadku w czasie światowego kryzysu finansowego), a dwie trzecie jej wolumenu stanowią kredyty o łagodnych wymogach. Jednocześnie niektóre banki ze strefy euro informują o wysokim wzroście niezabezpieczonych kredytów dla gospodarstw domowych.

Cyberprzestępczość i zakłócenia informatyczne stanowią coraz większe wyzwanie dla banków i uwydatniają konieczność inwestowania w systemy IT. Banki są pod coraz większą presją na modernizację swojej strategicznej infrastruktury informatycznej, aby zoptymalizować strukturę organizacyjną, zredukować koszty, poprawić jakość obsługi klientów i zwiększyć wydajność, także dla utrzymania konkurencyjności wobec firm wykorzystujących innowacyjne technologie do świadczenia usług finansowych (fintech) i wielkich firm internetowych (bigtech). Rośnie także liczba zagrożeń cybernetycznych, które mogą spowodować straty finansowe, dalsze skutki pośrednie, a nawet konsekwencje systemowe, mimo że dotychczas żadna instytucja istotna nie zgłosiła poważnego incydentu. W niektórych przypadkach elementy wewnętrznych systemów bankowych były opanowane przez szkodliwe oprogramowanie przez pewien czas, zanim je wykryto, przez co mogło dojść do poważnych szkód.

Ryzyko nagłej i znacznej **korekty wyceny ryzyka na rynkach finansowych** od zeszłego roku wzrosło. Inwestorzy na całym świecie nadal szukali możliwości maksymalizacji zysków, czemu sprzyjały dobra koniunktura i korzystne perspektywy gospodarki światowej oraz duże zasoby płynności. Doprowadziło to do dalszego wzrostu cen aktywów, które w pewnych segmentach rynku – zwłaszcza na amerykańskim rynku akcji – są już mocno przeszacowane. Jednocześnie premie za ryzyko pozostają ograniczone. Zaburzenia na rynkach związane z gwałtownym wzrostem zmienności cen akcji w USA w lutym 2018 świadczyły o wrażliwości nastrojów na rynkach, lecz także o zdolnościach adaptacyjnych w obliczu szybkich zmian. Było to także widoczne podczas napięć na rynku włoskich papierów skarbowych w wyniku presji politycznych, jakie wystąpiły w tym kraju w maju 2018; napięcia te odbiły się na rentowności papierów skarbowych w kilku innych krajach strefy euro oraz na cenach akcji banków. Wzrost zagrożeń geopolitycznych może sprawić, że ryzyko korekty wyceny wzrośnie. Dotknęłaby ona banki przede wszystkim przez portfele instrumentów wycenianych według wartości godziwej, wymogi dotyczące zabezpieczeń oraz koszty pozyskiwania kapitału lub płynności. Jednak korekta wywołałaby także efekty drugiej rundy przez niekorzystny wpływ na sytuację gospodarczą i fiskalną w strefie euro. A w ekstremalnym przypadku, gdyby

² Więcej w [badaniu ankietowym akcji kredytowej banków ze strefy euro](#).

znaczna korekta zbiegła się w czasie z innymi poważnymi zdarzeniami, mogłaby zagrozić **wypłacalności kontrahentów centralnych**, a tym samym – zrodzić ryzyko systemowe³.

Kilkuletni okres **niskich stóp procentowych** odbił się na marżach odsetkowych banków i spowodował zmiany w zachowaniu klientów, co znalazło odzwierciedlenie w strukturze bilansów bankowych⁴. Dochody odsetkowe netto banków w strefie euro w ostatnich latach były w ujęciu łącznym dość stabilne, ale w przypadku niektórych modeli biznesowych znacznie się obniżyły. Prognozuje się, że łączne dochody odsetkowe netto w latach 2019 i 2020 wzrosną, do czego przyczyni się zarówno większy wolumen, jak i poprawa marż zysku. Jednak wiele instytucji istotnych spodziewa się, że w najbliższych latach ich zyski nadal będą niskie.

Ponieważ większość **regulacyjnych inicjatyw finansowych** podjętych po kryzysie została już ukończona, tempo reform legislacyjnych nieco osłabło. Jednak część regulacji wciąż czeka na wdrożenie do prawa unijnego. I choć niepewność prawna zmalała, banki muszą jeszcze dostosować swoje modele biznesowe do nowego otoczenia. Ścisłejsze uregulowanie pomaga chronić odporność i stabilność systemu bankowego w średnim i długim okresie. Krótkookresowo jednak może stanowić problem dla zyskowności banków i rodzić ryzyko dla sektora bankowego, związane np. z niedostosowaniem się banków na czas do nowych przepisów bądź odkładaniem na później strategicznych decyzji lub inwestycji.

Perspektywy wzrostu gospodarczego w strefie euro bardzo się poprawiły, co przyczynia się do spadku ryzyka dla sektora bankowego. Choć jednak według prognoz średniookresowych gospodarka będzie nadal rosła, to coraz słabszym punktem stają się niskie perspektywy wzrostu produkcji potencjalnej: niedobory siły roboczej i ograniczenia możliwości produkcyjnych mogą spowolnić obecną koniunkturę, a w krajach strefy euro należy przyspieszyć wdrażanie reform strukturalnych. **Zdolność do obsługi zadłużenia w sektorze finansów publicznych** w strefie euro przeciętnie się poprawiła, głównie w wyniku wzrostu PKB. Choć jednak gospodarka jest obecnie w fazie ożywienia, w części krajów nadal występuje nierównowaga stanów, co naraża je na potencjalną korektę wyceny ryzyka związanego z papierami skarbowymi.

Ważnym obszarem działalności banków ze strefy euro pozostaje udzielanie kredytów na **nieruchomości mieszkaniowe**; w 2017 stanowiły one ok. 40% PKB strefy euro. Na poziomie całej strefy poziom tych kredytów od zeszłego roku kształtuje się stabilnie. Istnieją jednak ogniska słabości i niektóre banki w strefie euro są narażone na ryzyko. Ostatnio w wielu krajach tej strefy kredytobiorcy są bardziej zainteresowani kredytami z krótszym pierwotnym terminem obowiązywania stałego oprocentowania. W ten sposób biorą na siebie ryzyko stopy procentowej, co dla banków wiąże się ze wzrostem ryzyka kredytowego, gdyby kredytobiorcy musieli

³ Na tegorocznej mapie ryzyka czynnik „Wypłacalność kontrahentów centralnych” połączono z „Korektą wyceny na rynkach finansowych”.

⁴ Przykładem zmian powodujących zmianę profilu narażenia banków na ruchy stóp procentowych są: przechodzenie z depozytów terminowych na depozyty na żądanie, wcześniejsze spłacanie kredytów mieszkaniowych oraz preferencja dla stałych, a nie zmiennych stóp procentowych wśród nabywców nieruchomości mieszkaniowych.

płacić wyższe odsetki. W dodatku wysokie lub rosnące zadłużenie kredytobiorców powoduje, że w razie załamania koniunktury mogą nie być oni w stanie obsłużyć kredytów. Ponieważ współczynniki wartości kredytu do zabezpieczenia (LTV) nadal są wysokie, niespłacenie kredytów może spowodować znaczne straty. Pewne złagodzenie standardów kredytowych dotyczących wskaźnika LTV i wskaźnika kosztów obsługi zadłużenia do dochodu dla nowych kredytów mogło doprowadzić do wzrostu ryzyka kredytowego.

Banki objęte SSM są narażone na różne inne zagrożenia, którym nadzorcy powinni przyjrzeć się z bliska.

- **Ryzyko nieprawidłowości w działaniu:** choć straty z tytułu ryzyka związanego ze sposobem działania wykazały trend spadkowy, w 2017 liczba incydentów w tej kategorii była wyższa. Połączenie bardziej rygorystycznego rozporządzenia o ochronie danych z trwającym poszukiwaniem inwestycji o jak najwyższej rentowności może doprowadzić do wzrostu liczby takich incydentów.
- **Strukturalne problemy w otoczeniu biznesowym** wiążą się ze słabościami o charakterze strukturalnym w otoczeniu biznesowym, w którym działają banki objęte SSM, a także ze sztywnością struktury kosztów w bankach, odbijającą się na ich efektywności. System bankowy strefy euro wciąż nie jest w pełni zintegrowany. Może to być przeszkodą dla konsolidacji transgranicznej lub optymalnej alokacji kapitału i płynności, przez co banki ze strefy euro nie mogą w pełni wykorzystać efektu skali, czego wynikiem są nierówne warunki konkurencji, zarówno w obrębie strefy euro, jak i w skali międzynarodowej.
- **Konkurencja ze strony instytucji niebankowych** rośnie w miarę wchodzenia firm fintechowych, ubezpieczeniowych i innych na rynek kredytowy. Jednak wpływ tego procesu na marże kredytowe wydaje się na razie ograniczony i przewiduje się, że w analizowanym horyzoncie czasowym pozostanie niski. Występują także obawy, że wzrośnie konkurencja ze strony firm bigtech mających dostęp do ogromnych baz klientów i dysponujących wystarczającym kapitałem, by wejść do branży usług finansowych.
- **Ryzyko związane z klimatem** w krótkim okresie nie stanowi zagrożenia dla stabilności finansowej w strefie euro. Może natomiast wpłynąć na banki – pośrednio, ale odczuwalnie – przez częstsze i poważniejsze anomalie pogodowe lub postępujące przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną. Ekstremalne zjawiska pogodowe mogą spowodować zniszczenia w sektorach gospodarczych, na które banki mają ekspozycję (np. w rolnictwie), lub w aktywach przekazanych bankom jako zabezpieczenie. Przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną może także odbić się na niektórych sektorach sfery realnej (np. firmach wydobywających paliwa kopalne, branżach o wysokim zużyciu energii, dostawcach mediów użytkowych, firmach transportowych i firmach budowlanych). Banki powinny zatem podjąć odpowiednie działania, aby ekspozycja na te sektory pozostawała pod kontrolą.

© Europejski Bank Centralny 2018

Adres do korespondencji 60640 Frankfurt am Main, Germany
Telefon +49 69 1344 0
Internet www.bankingsupervision.europa.eu

Wszelkie prawa zastrzeżone. Zezwala się na wykorzystanie do celów edukacyjnych i niekomercyjnych pod warunkiem podania źródła.

Objaśnienia terminów można znaleźć w [słowniczku SSM](#) (dostępnym jedynie po angielsku).